

TON VAN REEN

Gestolen jeugd

deel 1

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

De mobilisatie augustus 1939 mei 1940

‘Kijk allemaal naar het vogeltje,’ riep de fotograaf, die zich verscholen had onder een zwart laken. ‘En adem inhouden!’

Lei stond doodstil. Hij hield Bruun strak vast aan de halsband, zijn ogen gericht op de lens van het enorme fototoestel. ‘Ik druk... nú!’

Een flits, gevolgd door een daverende slag. De pannen rammelden op het dak. Bruun schoot blaffend op. Verbijsterd keken ze naar de fotograaf die lijkleek onder de doek vandaan kwam.

‘Knalt dat altijd zo hard?’ vroeg Dora.

‘Dat was een kanonschot,’ zei Lei.

‘Is het dan oorlog?’

‘Het was een van de kanonnen bij het kanaal,’ zei vader.

‘Op wie schieten ze dan?’

‘Op niemand. De soldaten vervelen zich. De mobilisatie*¹ komt ze de strot uit. Ze liggen al vanaf half augustus in de modder. Maar je zult

* ¹ Zie aantekeningen in deel 2, pag. 311

zien: als we ze naar huis laten gaan, vallen de Duitsers binnen.'

'Je denkt toch niet dat die moffen echt zo dom zijn,' zei de fotograaf. 'Ze komen niet eens over de rivieren. Ik heb een paar van onze bunkers bij de Maas gefotografeerd, met soldaten ervoor. Foto's voor thuis. Bunkers van gewapend beton, een meter dik. Daar gaat geen kanonskogel doorheen. Kom, we maken de foto opnieuw.' Hij stelde de camera in en dook weer onder de doek.

Het was een heel gedoe om het gezin weer keurig bij elkaar te zetten. De kleine Sjaak was nog steeds een beetje bang. Fientje hing het allemaal de keel uit en wilde pas weer poseren nadat haar een karamel in de mond was gestopt. En Vester, nog maar een paar maanden oud, zette een keel op. Foto's interesseerden hem niet. Hij had honger en wilde bij zijn moeder aan de borst. Bruun was ontsnapt en had zich verborgen, bang voor die rare man onder het zwarte laken die scheten kon laten waarvan de ruiten rinkelden.

'Wat gaat ons die foto kosten?' vroeg vader.

'Een kwartje voor de eerste afdruk, formaat voor aan de muur. Twee dubbeltjes voor elke volgende.'

‘En als ik er drie koop?’

‘Ik sta niet op de markt.’

‘Wat kost een lijst?’ vroeg moeder.

‘Ik heb twee soorten. Zwarte en witte. Vijftig cent per stuk.’

‘Doe maar een zwarte,’ zei vader. ‘Dat is deftiger dan wit.’

‘Nee, niet zwart,’ zei moeder beslist. ‘Ik wil een witte lijst. We gaan toch nog niet dood?’

‘Dora! Vlug!’

Dora, die het wasgoed van de draad aan het halen was, hoorde haar moeder roepen. Ze rende naar binnen, haar armen vol luiers.

Moeder was bij Klaartje, de roodbonte koe die op het punt stond te kalven. De vliezen waren al gebroken.

‘Vader is nog niet terug van de jacht.’ Het klonk verwijtend. ‘Dit is toch geen vrouwenwerk.’

‘Ik ga hulp halen.’ Dora liep naar de bureu. Thei van Lier was thuis.

‘Kom vlug. Klaartje is aan het kalven. Vader is er niet.’

‘Geeft niets. Ik heb al honderd koeien geholpen.’ Thei liep met haar mee naar de stal.

Het kalf was op komst. Twee poten staken er

al een stuk uit, maar de koe kon haar jong niet verder naar buiten persen.

‘Trekken. Met de hakselmachine.’ Thei bond een stuk touw om de poten van het kalf, bevestigde het aan het wiel van de machine en trok langzaam draaiend het kalf naar buiten. Het diertje plofte in het stro. Ondanks de moeilijke geboorte was het een gaaf kalf, net zo mooi roodbont als de moeder, met een fraaie witte bles in de vorm van een ster.

‘Een gelukstreffer.’ Moeder zegende het dier. ‘Een koekalf. Ik hoop dat we er net zolang plezier van zullen hebben als van de moeder. En dat ze net zo veel melk geeft.’

Thei knipte de navelstreng door. De nageboorte viel op de grond. Thei schepte de bloederige massa in een emmer en droeg ze naar buiten, om ze in de tuin te begraven.

Dora aaide Klaartje over de kop. Zo te zien had ze niet veel geleden. De koe likte haar kalf schoon, maar toen ze besepte dat met haar jong alles in orde was, had ze alleen nog maar aandacht voor het krachtvoer dat moeder haar voorlegde: gemalen bieten, zemelen en hooi. Met een handvol stro veegde Dora het diertje droog.

Thei kwam terug met een emmer water en

schrobde de vloer schoon.

‘Dank je buurman,’ zei moeder. ‘Kom je vanavond een borrel halen?’

‘Doe ik zeker. Denk eraan, de eerste melk van dit beest is voor mij. Voor boekweitkoek met spek.’

‘Zal ik niet vergeten.’

Thei ging naar huis.

Dora waste haar handen aan de pomp in de keuken. Daarna spoelde ze de melkbus uit die buiten in de koelbak stond en liep terug naar de stal. Het was tijd om te melken. Fientje en Sjaak huppelden als kalfjes met haar mee, om in het stro te spelen.

Lei ging al een paar jaar mee op jacht, als drijver en om op Bruun te letten. De jonge setter was eigenlijk nog te dartel voor de jacht. Samen met Harry, zijn vriend en buurjongen, joeg hij het wild op. Lei's vader en Graad Thijsen hadden samen de jacht in de bossen van de Schorft.

Eenden snaterden aan de rand van de Snep, het meertje dat verscholen lag achter dichte rietkragen.

‘Jaag ze op!’

Roepend liepen de jongens naar het ven en

sloegen met knuppels tegen de bomen. De hond rende blaffend voor hen uit. Onder luid gekwaak vlogen de vogels op. Graad legde aan en schoot een eend uit de lucht. Ze viel in het water. Bruun zwom ernaartoe. Even later legde hij de dode eend aan de voeten van de jagers neer. De kop hing er half af.

‘Voor vandaag is het genoeg.’ Vader haalde het zilveren horloge uit zijn vestzak. ‘Het is half vier. Ik heb Nel beloofd dat ik op tijd thuis ben. We hebben een koe die moet kalven. Als we nog bij jou koffie willen drinken, moeten we gaan.’

Lei stopte de eend in de weitas. Acht konijnen, een haas en een eend, genoeg om wat wild naar de pastoor te brengen, die het onder de armste parochianen verdeelde. Bij heel wat gezinnen kwam zelden vlees op tafel. Veel arbeiders zaten al jaren zonder werk. Maar ook bij de grote gezinnen op de kleine boerderijtjes aan de Peelrand was het geen vetpot.

Lei zag iets schitteren in de struiken. Een strik van koperdraad. De anderen was het niet opgevallen. Lei hield zijn mond, vooral omdat hij wist wie de stroper was. Hij had wel eens gezien dat Wiel, een oudere broer van Harry, konijnen aan het villen was. Hij had het nooit

aan vader verteld. Dat zou ruzie worden. Soms vingen stropers zoveel wild weg dat er weinig voor de jagers overbleef.

Over de zanderige bosweggetjes liepen ze terug naar de fietsen, die ze bij het sluiswachtershuis aan het Neers kanaal hadden achtergelaten. Het water in het afwateringskanaal tussen de Noordervaart en de Maas stond zo laag dat ze de vissen konden zien zwemmen.

Ze bonden de weitassen achterop en reden weg. De hond rende voorop. Bruun wist dat ze na de jacht altijd nog even langs gingen bij Graad, die op de Grooze woonde, het groepje boerderijen in de buurt van de Schorft.

Op de weg langs de Noordervaart groeven soldaten stalen balken in de grond en zetten ze vast in beton. Ze staken een eind boven het wegdek uit.

‘Waar dient dat voor?’ vroeg vader.

‘Om de Duitse tanks tegen te houden,’ antwoordde een sergeant.

‘Hebben die geen ijzerzagen?’

‘Zo’n versperring houdt ze een tijd bezig.’

‘Slim,’ zei vader. ‘Van slimmigheid zal ons leger het moeten hebben. Met wapens alleen houden jullie ze niet tegen. Dat geweer van jou is nog uit de vorige eeuw.’

‘Dat kon beter,’ gaf de sergeant toe. ‘Maar het ding werkt prima. Ik kan er een fles mee uit de boom schieten. Het is nog goed genoeg om bij een paar moffen het licht uit te blazen.’

De koeien stonden al te wachten. Dora pakte het melkkrukje en ging onder Bertha zitten. De oudste koe was altijd het eerst aan de beurt. Dat wist ze, ook in het weiland stond ze steeds vooraan, alsof ze zeggen wilde: ik heb de meeste rechten.

Onder het melken verviel Dora in gepeins. Elke dag het gepraat over oorlog. Ze kon zich niet voorstellen dat de Duitsers zouden binnenvallen. Maar ja, Oostenrijk hadden ze al ingepikt. En pas geleden hadden ze Polen bezet.

Ze schrok op. Onder de koe door zag ze twee in groene windsels ingepakte kuiten. Soldatenbenen. Een hoofd keek over de koe heen op haar neer. Sef Jacobs, een jongen uit de buurtschap. Een paar maanden geleden was hij opgeroepen om zijn militaire dienstplicht te vervullen. Het was de eerste keer dat ze hem in uniform zag.

‘Je laat me schrikken.’

‘Dat was de bedoeling.’

‘Ik dacht dat er een mof in de stal stond.’

‘Wat denk je wel van mij!’ deed Sef beledigd. ‘Die Duitse soldaten lopen er heel wat minder bij dan wij. Het zijn voddenrapers.’

‘Hoe weet je dat?’

‘Dat zegt onze commandant. Ze lopen in oude overalls en oefenen met houten geweren. Iets beters hebben ze niet. Hun kanonnen zijn van karton. En die Duitse vliegtuigen is vliegend blik. Dat zeggen onze piloten zelf.’

‘Geloof jij het?’

‘Als onze commandant het zegt.’

‘Hoef je vandaag het vaderland niet te verdedigen?’

‘Ik heb verlof.’

‘Je zult zien dat dan net de Duitsers komen,’ lachte Dora. ‘Als Hitler weet dat jij bij je moeder bent, dan durft hij pas.’ Ze had Bertha leeggemolken, goot de melk over in de bus en zette het krukje bij Jozefina Twee, de jongste koe. De moeder, Jozefina Een, had een paar maanden geleden haar laatste gang gemaakt, naar de slager.

‘Ik ga weer eens,’ zei Sef. ‘Ik moet nog bij heel wat mensen langs.’

‘Om je uniform te laten zien?’

‘Ik ben er trots op. Ik had niet verwacht dat het zo goed was in dienst.’ Sef pakte de melk-